

EEN DEGEN NEDERLANDS MARINE-DIRECTORAAT

Door G.R. Hof

INLEIDING

Een van de meest voorkomende Nederlandse blanke wapens (op elke wapenbeurs van de vereniging ligt er toch wel één ergens op een tafeltje) is de beambtendegen (galadegen, hofdegen, staatsiedegen). Het is verwonderlijk dat ondanks het frequente voorkomen ervan Puype¹ onder het hoofdje "civiele blanke wapens" er slechts een doodenkele zin aan wijdt, nl. dat er twee meest gangbare types zijn, ontleend aan Franse ontwerpen, maar wordt er door hem geen enkele afgebeeld, althans niet uit de tijd van het Koninkrijk der Nederlanden. Misschien heeft dat te maken met het volgende. Terwijl er voor de tenuen van talloze burgerbeambten een apart Koninklijk Besluit werd afgekondigd waarin de goudgalon tot op de millimeter werd voorgeschreven² werd de bij het tenue te dragen degen zeer beperkt omschreven. En zelfs als de beschrijving iets uitgebreider was, zoals het voorschrift³ getiteld "Vaststelling van de ambtskleding van de ambtenaren van de buitenlandse dienst" uit 1948 met daarin de zinsnede "een degen van verguld metaal, parelmoeren gevest, gedekt door het wapen van het Koninkrijk der Nederlanden, in zwarte schede met verguld beslag aan boven- en onderzijde en voorzien van dragon", dan nog is het de vraag of iedereen zich aan dat voorschrift hield. Zo is de staatsiedegen van de voormalig minister van Buitenlandse Zaken, Mr.J. Luns (aanwezig in het Museum der Kanselarij der Nederlandse Orden) helemaal niet voorzien van parelmoeren greepplaten, maar van een brede goudgalonwikkeling. De keuze van de drager werd dus maar gedeeltelijk bepaald door een voorschrift maar voor het andere deel door persoonlijke smaak, mode-invloeden en wat de handel te bieden had. Graag wil ik U zo'n civiele degen presenteren.

HET TYPE VAN DE DEGEN

(Zie afb.1) Wat betreft de vorm leunt deze degen zeer sterk aan tegen de Franse "Épées à ciselures des Officiers Supérieurs et Généraux" van het model dat in 1817 werd ingevoerd (zie afb.2)³. Dit wapen werd in Frankrijk zo gebruikt dat de versiering op het steekblad kenmerkend was voor de functie van de drager. Vanaf 1837 werd dit type degen ook voorgeschreven voor Franse marineofficieren van alle

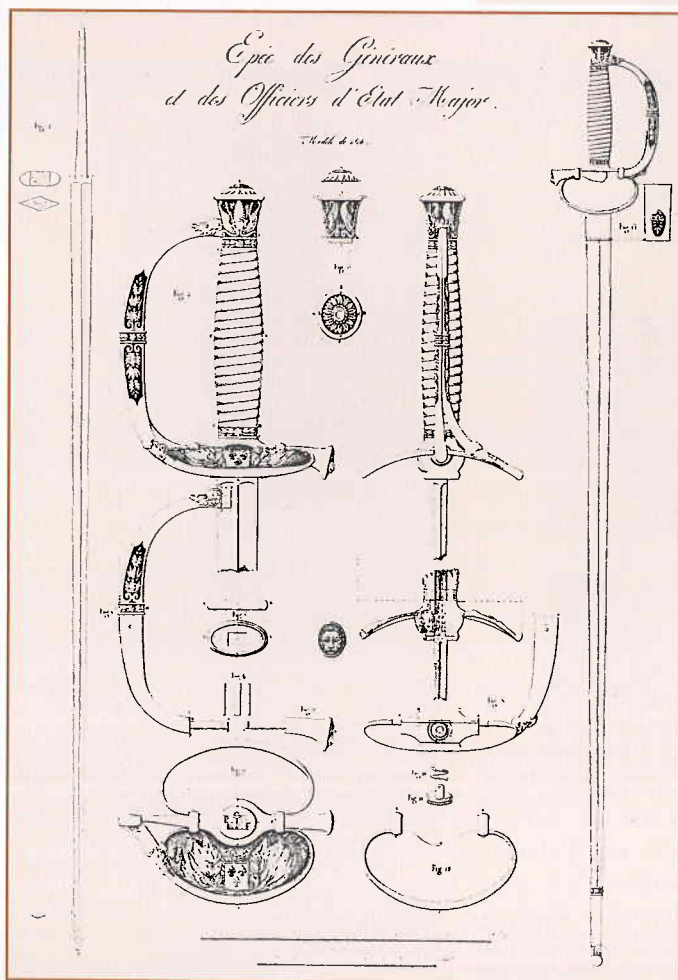
afb. 1

rangen (groot tenue of buiten dienst), in gebruik tot vandaag de dag. En niet alleen door militairen werd het wapen gedragen, maar ook door Franse burgerfunctionarissen (o.a. de Commissaris van Koloniën). In Ariës No.28 (1983) Nr.3 geeft R.D. Stiot een totaaloverzicht van de tientallen variaties die er zijn voor de diverse burger- en militaire functionarissen wat betreft de versiering van de stootplaat, waarbij hij min of meer terloops de modelaanduiding wijzigt van M.1817 in M.1816.

DE NEDERLANDSE DEGEN

Het meest kenmerkende is het op de stootplaat aangebrachte wapen bestaande uit het Rijkswapen met daarachter 2 onklare ankers (zie afb.3).

Het gebruik van 2 gekruiste klare ankers achter een Hollandse leeuw is erg, erg oud. Het komt

afb. 2

afb. 3

al voor op een zegel uit 1590 ("Raden ter Superintendentie neffens Zijne Excelencie"), op zegels van de Admiraliteit van de Maze (1590, 1624), de Admiraliteit van Amsterdam (1590, 1597, 1677) enz. Later werd de leeuw vervangen door die van het Rijkswapen en pas op verzoek van de Staatssecretaris van Marine in 1966 werd bij beschikking in 1971 het wapen formeel vastgesteld voor gebruik door het Ministerie van Defensie (Marine) (zie afb.4). Dit wapenschild heeft, in een blauw lint, de wapenspreuk "Pugno pro Patria" ("Ik strijd voor het Vaderland") meegekregen, een wapenspreuk die (afgekort tot PPP) ook op de admiraliteitswapens voorkwam⁴. Maar al die wapens hadden klare ankers (dus zonder touwwerk).

De U gepresenteerde degen heeft dus de kenmerken van: civiel en marine en zal gedragen zijn bij het galatenu van een burger-ambtenaar van de Nederlandse Marine zoals het hoofd van een Directoraat.

BESCHRIJVING VAN DE DEGEN

Gevest: messing beugelgevest. De greepknop is aan de voorzijde versierd met martiale motieven, de achterzijde is gepoinceerd. Bovenop een bladmotief. De angel is op de greepknop omgeslagen. De linker stootplaat (garde) is gepoinceerd met een door bladranken omgeven wapenschild voorstellende het Rijkswapen met daarachter 2 onklare ankers. De rechterstootplaat (contre-garde) is gepoinceerd. De halve pareerstang eindigt in een leeuwenkop. De symmetrische greep zonder rug is van zwart hoorn, omwikkeld met 6 slagen roodkoperdraad (driedubbel). Versierde greeptring. Onder op de pareerstang: D.K.

Kling: lengte 76 cm., breedte 17,5 mm. De kling is tweesnijdend vanaf plm. 1/3 der lengte. Ongesigneerd.

Schede: vernikkeld, met twee banden met oog en ring. Trechter met 2 trechterschroefjes. Asymmetrische sleeplaat.

afb. 4

Geraadpleegde literatuur

- Ariès, *Armes Blanches Militaires Françaises*, 1971 Nr.1
 1973 Nr.3
 1980 No.1
 1983 No.3
 T.v.d. Laars, *Wapens, vlaggen en zegels van Nederland*, Amsterdam 1913; facs.ed. 1989
 Puype, *Blanke wapens*, Lochem-Poperinge 1981

Eindnoten

- 1 Puype blz. 27
- 2 Een leuke internet-site over de ambtscostuums is www.collectie.lohnstein@euronet.nl
- 3 Ik dank de heer M.J. Lohnstein die me op het bestaan van dit voorschrift at tent maakte
- 3 Ariès 1971 Nr.1, 1973 Nr.3, 1980 No.1, 1983 No.3
- 4 v.d. Laars blz. 123,125